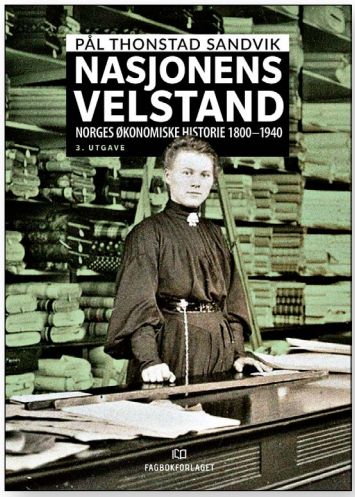
Bokanmeldelse **Øivind Larsen**

God økonomisk historie, men hva med folkehelsen?

Pål Thonstad Sandvik
Nasjonens velstand: Norges økonomiske historie 1800–1940
Bergen: Fagbokforlaget, 2026
3. utgave. 287 s.
ISBN 978-82-450-6244-1

Michael 2026; 23: 445–446
doi: 10.5617/michael.13798

La meg komme med konklusjonen først: *Nasjonens velstand* er en velskrevet framstilling av et komplisert stoff. Leserne lærer hvordan norsk økonomi utviklet seg fra nødsårene rundt Napoleonskrigene og fram til 1940. Det var oppturer og nedturer i ulike sektorer, men likevel kontinuerlig vekst. Både boktittelen og innholdet hviler tungt på Adam Smith (1723–1790) og hans *Nasjonenes velstand* fra 1776.

Norsk økonomi 1800–1940 utviklet seg i et spenn mellom ytterpunkter. I perioder rådet det frie marked og Smiths usynlige hånd, drevet av aktørenes egeninteresse. Etter hvert ble stadig mer offentlig styring både nødvendig og avgjørende. Balansen var dynamisk.

Teksten er rik på detaljer og nyanser og veksler mellom eksempler og lange linjer, med sideblikk til både norske forhold og utlandet. Dette styrker framstillingen. I det store bildet var for eksempel «de harde trettiåra» kanskje ikke så magre likevel – men det hjalp ikke dem som mistet jobben eller måtte gå fra gård og grunn. Overordnede og personlige perspektiver er sjelden sammenfallende i et samfunn med merkbare klasseskiller.

Pål Thonstad Sandvik (f. 1967) er professor i økonomisk historie ved NTNU i Trondheim og har lang erfaring som underviser og forsker. Som pensumbok bør *Nasjonens velstand* fungere fortreffelig med sitt pedagogiske opplegg og sin lettflytende tekst. Den vil også være fengslende for allmennheten. Kan hende appellerer boken særlig til lesere som har levd en stund, og som gjenkjenner de lange linjene også etter 1940, året Sandvik setter punktum.

En fare ved å trekke inn kontekst på bred front er paradoksalt nok at det blir tydelig hva som også kunne vært med. Førsteutgaven fra 2018 ble anmeldt av økonomihistoriker Lars Thue, som etterlyste en fortsettelse. Historikeren Christine Myrvang savnet i sin omtale mer bakgrunn fra norgeshistorien, mens Svante Prado fra Göteborg ønsket en tydeligere internasjonal vinkling. Sandviks bok pirrer altså både nysgjerrighet og faglig diskusjon – en god egenskap.

Selv savner jeg ett aspekt: Burde folkehelsens utvikling vært trukket sterkere inn? Samfunnsmedisin[1] var et viktig medisinsk fagområde fra slutten av 1700-tallet. Befolkningens helsemessige betingelser var ganske annerledes ved slutten av Sandviks periode enn ved begynnelsen. Hvilken rolle spilte for eksempel tuberkulosen for nasjonaløkonomien da den mot slutten av 1800-tallet rev vekk så mange unge voksne? I smittesykdommenes og epidemienes tidsalder innebar det å flytte til byen på jakt etter arbeid og bedre kår også en helserisiko. Hvordan slo den store boligbyggingen i Kristiania fram til krakket i 1899 ut i det store regnskapet? Sandvik beskriver årene 1875–1905 som en periode med økonomisk utvikling for «halv damp». Kanskje demografien og folkehelsen hadde noe med det å gjøre?

Offentlige helseutgifter steg i Sandviks periode fra svært lite til ganske mye. Dette kan ses som en investering i folkehelsen og som et uttrykk for et endret syn på helse som verdi. Hvordan skjedde dette?

Det er med andre ord nok å ta fatt på i en oppfølger. Når kommer den?

Øivind Larsen
oivind@oivindlarsen.no

Øivind Larsen er professor emeritus i medisinsk historie ved Universitetet i Oslo.

1 *Medicinische Polizey*, statsmedisin, hygiene, forebyggende medisin, samfunnsmedisin